

מדינת ישראל
משרד החינוך
מנהל פדגוגי
שירות פסיכולוגי ייעוצי

קווים מנחים למתן תחושת מוגנות ומענה

מיטיב

לילדים ובני נוער להט"בים ולמשפחות

הקשת במערכת החינוך

ספטמבר 2022

מסמך זה נכתב ע"י אגף בכיר שפ"י

באמצעות היחידה למיניות מניעת פגיעה בילדים ובני נוער במשרד
החינוך.

התהליך התבצע עם שותפים במשרד החינוך ומחוצה לו,
בשיתוף עם ארגוני הקהילה הלהט"בית, גורמים מהאקדמיה ואנשי
מקצוע מומחים.

יישום המסמך מחייב רגישות והתאמה תרבותית ובמידת הצורך
היועצות עם אנשי המקצוע של שפ"י בחברות השונות.

1. מבוא ורקע תיאורטי

- 1.1 מטרת המסמך 4
- 1.2 מהי נטייה מינית וזהות מגדרית? 5
- 1.2.1 מהי נטייה מינית? 5
- 1.2.2 מהי זהות מגדרית (טרנסג'נדר)? 6
- 1.3 גורמי סיכון וחוסן בקרב ילדים ובני נוער להט"בים 7
- 1.4 תפיסת מערכת החינוך 8

2. קווים מנחים להתנהלות עם ילדים, ילדות, בנות ובני נוער להט"בים במערכת החינוך

- 2.1 תפקיד בית הספר 10
- 2.2 קווים להתנהלות בראייה מערכתית 10
- 2.3 קווים להתנהלות בראייה אישית 12

3. קווים מנחים להתנהלות עם ילדים ובני נוער להט"בים טרנסג'נדרים במערכת החינוך

- 3.1 תפקיד בית הספר 16
- 3.2 קווים להתנהלות בראייה מערכתית 16
- 3.3 קווים להתנהלות בראייה אישית 18

4. רשימת השותפים לכתיבת המסמך 21

5. נספחים

- 5.1 הנחיות ליועצ/ת פסיכולוג/ית לליווי ילד/ה בנושא זהות מגדרית 23
- 5.2 שיח יועצ.ת/ פסיכולוג.ית עם הורים לנער.ה המבקשים לשתף את ההורים בנטייה המינית או בזהות המגדרית 27
- 5.3 קווים מנחים עבור הורים לילדים ובני נוער להט"בים 30
- 5.4 דרכי פנייה לארגונים וגורמי תמיכה וסיוע 32
- 5.5 מילון מונחים 34
- 5.6 קישורים לחומרים ולפעילויות בנושא 35

1. מבוא ורקע תאורטי

1.1 מטרת המסמך

משרד החינוך רואה חשיבות רבה בחינוך ילדים ובני נוער לערך קבלת האחר, גם כאשר הוא שונה בנטייה המינית או בזהות המגדרית, כמו גם בהשקפת העולם, וזאת מתוך גישה פלורליסטית המכבדת ומכילה כל אדם על זהותו וזהותה הייחודית.

התייחסות פרואקטיבית זו של בית הספר אל אוכלוסיית הלהט"בים בכלל ואוכלוסיית הילדים ובני הנוער הטרנסג'נדרים בפרט, ויצירת שפה ותרבות מכבדת ומכילה התורמת לכלל הילדים ובני הנוער ומקדמת את ההכרה בקיומו של גיוון ושונות בחברה, מעודדת את היכולת לכבד ולהעריך בני אדם בלא קשר לנטייתם המינית, מגדרם, מוצאם, דתם, אמונתם וכו'.

מסמך זה מציג קווים מנחים במטרה לסייע לצוות החינוכי להעניק לתלמידי ותלמידות הקהילה הלהט"בית מענה מותאם צרכים, רגיש ומכבד במסגרת הבית ספרית, וכן ליצור במוסדות החינוך באשר הם אקלים סובלני ומוגן. המסמך נועד להעלות את המודעות לסוגית הלהט"ב, לספק כלים להתערבות עבור צוותי החינוך והטיפול בהתנהלותם סביב סוגיות הקשורות בליווי ילדים ובני ובנות נוער מקהילת הלהט"ב והוריהם ברמה המערכתית והאישית, בתוך המסגרת החינוכית ומחוצה לה. מעל הכל עומדת לנגד עינינו הרווחה הנפשית של כלל תלמידי בית הספר. הדגש במסמך זה הינו לרווחה הנפשית של הפרט באשר הוא. **אי לכך הקווים המנחים שמציע המסמך הם גנריים ומיועדים לכלל מוסדות החינוך, אך בישומם יש לפעול ברגישות, ובמידת הצורך להיוועץ בגורמי המקצוע של שפ"י מהחברות השונות.**

גיבושו של מסמך זה החל בתוך מערכת החינוך (המנהל הפדגוגי, המזכירות הפדגוגית והייעוץ המשפטי) במשותף עם אנשי אקדמיה, משרדי ממשלה ואנשי מקצוע מומחים בתחום המענה חינוכי לתלמידי הקהילה הלהט"בית, ועם פעילי הקהילה הגאה, ובכללם חברי הקהילה הטרנסג'נדרית, אשר מזה שנים מסייעים למשרד החינוך לפתח מענים רגישים ומותאמים.

1.2 רקע תיאורטי – מהי נטייה מינית וזהות מגדרית?

מטרת פרק זה היא לרכז ידע תיאורטי קיים, ולהגדיר מושגים רלוונטיים לנושא, שיהוו תשתית להמשך המסמך. הקהילה הלהט"בית (לסביות, הומוסקסואלים, טרנסג'נדרים, ביסקסואלים) מורכבת מפרטים במגוון רחב של זהויות מיניות ומגדריות. המונחים: "לסבית", "הומוסקסואל" ו"ביסקסואל" מתייחסים לנטייה המינית של האדם. לעומתם, המונח "טרנסג'נדר" מתייחס לזהות המגדרית ובעיקר לתחושה האישית של האדם ביחס למגדר שלו או שלה. קהילת הלהט"ב היא חלק בלתי נפרד מהחברה, לא כל שכן ממערכת החינוך, והיא כוללת בתוכה ילדים, ילדות, בני ובנות נוער, אנשי חינוך והורים מקרב באי בית הספר, בין אם כפרטים ובין אם כחלק ממשפחות הקשת.

1.2.1 מהי נטייה מינית?

המושג נטייה מינית מתייחס למושג המשיכה המינית של האדם. נטייה מינית יכולה להיות הטרוסקסואלית (משיכה מינית לבני או לבנות המין השני), הומוסקסואלית (משיכה לבני או לבנות אותו מין) או ביסקסואלית (משיכה מינית הן לבני או בנות אותו המין והן לבני או בנות המין השני). המתברות והמתבגרים מתמודדים לא אחת עם תהליך רגשי, משפחתי וחברתי מורכב. קאס¹, פסיכולוגית אוסטרלית המשיגה תהליך התבררות שעוברים מתבגרים להט"בים ותארה זאת באופן הבא:

1. **בלבול בזהות** – המתבגר חש כי התנהגויותיו, מחשבותיו או תחושותיו יכולות להיות מזוהות עם הלהט"ב. שלב זה מאופיין בחיפוש מידע בניסיון לענות על השאלות שמתעוררות בליבו.
2. **השוואת זהות** – המתבגר מתחיל להכיר בהיותו להט"ב ולרוב משקיע מאמצים בניסיון להסתיר את נטייתו המינית מהאחרים.
3. **סובלנות לזהות** – מתחילה להתפתח תחושת מחויבות לנטייתו המינית ובעקבותיה חיפוש אחר אחרים הדומים לו.
4. **קבלת זהות** – המתבגר מרגיש חלק מקבוצת שייכות (קהילה הגאה), בשלב זה לעיתים קרובות קיים שיתוף של אחרים בנטייה המינית.
5. **גאווה בזהות** – יצירת חלוקה של "אנחנו" (קהילה הלהט"בית ותומכיה) ו"הם" (מתנגדי הקהילה הלהט"בית).

¹ Cass, V. C. (1979). Homosexual identity formation: A theoretical model. *Journal of homosexuality*, 4(3), 219-235.

6. **מיזוג** – המתבגר מחבר חלקים שונים באישיותו ובזהותו כך שהנטייה המינית הופכת להיות מרכזית פחות, כחלק אחד מיני רבים בזהותו.

בעבר, המצוקה הרגשית שנלוותה לתהליך של גיבוש נטייה מינית להט"ב נחשבה להוכחה לקשר בין נטייה מינית שאינה הטרוסקסואלית לבין פתולוגיה נפשית. כיום מתבהר יותר ויותר, כי המצוקה הרגשית שנלווית לתהליך גיבוש הנטייה המינית להט"ב בית קשורה בעיקר לחוסר בתמיכה חברתית. בהתאם לכך, מחקרים מצביעים על כך שבני ובנות נוער ובוגרים צעירים שנהנים מתמיכה בסביבתם החברתית יחוו, בדרך כלל, פחות קשיים רגשיים סביב התהליך של גיבוש הנטייה המינית וחשיפתה. חשוב להזכיר גם כי בשנת 1973 הארגון הפסיכיאטרי האמריקאי ביטל את הגדרת הנטייה ההומוסקסואלית כ"הפרעה פסיכו-סקסואלית" כפי שהוגדרה עד אותה שנה. בהתאמה, על פי [חוזר מנכ"ל של משרד הבריאות](#) מיום 14/2/22 "אין לראות בנטייתו המינית של אדם או בזהותו המגדרית בעיה רפואית ונפשית הדורשת טיפול". לכן משרד הבריאות "אינו מכיר בטיפולי המרה ואינו רואה בהם טיפול רפואי או נפשי לגיטימי או מקובל". חוזר מנכ"ל זה אף מציין כי "טיפולים אלה עלולים להיות מסוכנים ולגרום נזק לפרט בעיקר לילדים ולמתבגרים, שעיקרן הפרעות פסיכיאטריות קשות". הסתדרות הפסיכולוגים בישראל מקבלת גם היא את המלצות קבוצת המשימה של ארגון הפסיכולוגים האמריקאים (APA Task Force on Appropriate Therapeutic Responses to Sexual Orientation²) אשר "דוחה כל טיפול המרה אשר מבוסס על ההנחה שהומוסקסואליות הינה מחלה נפשית הדורשת טיפול ומזהירה, כי אין הוכחות מדעיות לאפקטיביות של טיפול שכזה מחד גיסא, ובצדו סיכונים הכוללים: דיכאון, חרדה ואובדנות, מאידך גיסא".

1.2.2 מהי זהות מגדרית (טרנסג'נדר)?

בחברה המערבית נהוג ליחס לרך הנולד זהות מגדרית; נשית או גברית, בהתאם למין הביולוגי של הילוד. המונח טרנסג'נדר הוא מונח כללי ורחב המתאר קשת רחבה של זהויות אשר קשורות לחוויית אי ההלימה בין זהותו המגדרית של האדם, גבר או אישה, לבין מינו הביולוגי, זכר או נקבה (ראה מילון מונחים בפרק הנספחים).

בעוד בני ובנות נוער הומוסקסואלים ולסביות, הנמשכים לבני מינם, מתוודעים לנטייתם המינית ומודעים אליה בסביבות גיל ההתבגרות, הרי שילדים, ילדות, בנות ובני נוער על הקשת הטרנסג'נדרית מתוודעים לעתים קרובות לשוני בין זהותם הביולוגית לבין זהותם המגדרית כבר בגיל צעיר מאד. מתוך כך, ילדים

² הסתדרות הפסיכולוגים בישראל (2011). נייר עמדה בנושא טיפולי המרה.

וילדות טרנסג'נדרים מתפתחים במציאות שונה מזאת של ילדים וילדות סיסג'נדרים (מצב בו קיימת הלימה בין הזהות המגדרית למין הביולוגי - ראה מילון מונחים בפרק הנספחים). מגיל צעיר הם מבינים שקיים פער בין ההתייחסות המגדרית החברתית אליהם, לבין תפיסתם את עצמם כבעלי זהות מגדרית שונה. הם הופכים מודעים לכך שרגשות הזהות המגדרית שלהם לרוב אינם רצויים ומלווים בהתנגדות הסביבה. מבלי משים הם לומדים שעליהם לשמור על תחושותיהם ותפיסתם בסוד לאורך זמן. מתוך חוויית הבושה וההסתרה עלולים להתעורר בקרבם דחייה עצמית, בלבול, חוסר אונים, חרדה, דיכאון, מחשבות אובדניות וכדומה, המלווים לעיתים קרובות בהתנהגויות סיכון כגון: שוטטות, נשירה מלימודים, עד כדי אובדנות.

1.3 גורמי סיכון וגורמי חוסן בקרב ילדים ובני נוער להט"בים

תקופת גיל ההתבגרות ידועה כמרובת אתגרים. היא עלולה להיות מורכבת עוד יותר עבור מתבגרות ומתבגרים להט"בים. אוכלוסייה זו מצויה בסיכון גבוה מהרגיל להתעללות, לפגיעות מיניות, לדחיקה לזנות, אפליה וסטיגמה, ובעקבות כך גם לקשיים נפשיים. מתוך מחקרים רבים שנעשו בעולם עולה כי ילדים, ילדות, בני ובני נוער טרנסג'נדרים נמצאים בסיכון אובדני הגבוה פי שניים עד שלושה ממתבגרים באוכלוסייה הכללית. מחקרים עדכניים מלמדים ש-30%-50% מהמתבגרות ומהמתבגרים הטרנסג'נדרים מדווחים על התנהגויות אובדניות, שיעור הגבוה פי שלושה מאוכלוסיית המתבגרים הכללית. יחד עם זאת חשוב לדעת ולזכור כי מחקרי אורך בעולם, שעקבו אחר ילדים, ילדות, בנות ובני נוער טרנסג'נדרים שזכו לתמיכה משפחתית ובית ספרית, מצאו כי רמת החוסן הנפשי שלהם עלתה והסיכון שלהם לאובדנות פחת אל מתחת לחמישה אחוזים.

מחקרים מראים³ כי מתבגרות ומתבגרים להט"בים מתמודדים עם שני סוגים של מצבי דחק:

1. **התמודדות עם שאלת הזהות והשייכות** – המתבגרים חווים לעיתים קרובות תחושת שונות, חוסר שייכות, בדידות וחוויה של תיוג חברתי שלילי. הם עלולים לחוות מצוקה סביב התחושה שהם מאכזבים את הוריהם, הם חוששים לא פעם שיסולקו מהמשפחה בעקבות חשיפת נטייתם המינית. עצם החשש מדחייה מעורר דחק גם אם לא מתרחשת דחייה שכזו בפועל.
2. **התמודדות עם שאלת הסוד וההסתרה** – בני נוער רבים מתייסרים בשקט, בינם לבין עצמם, ולא מעיזים לשוחח עם איש אודות נטייתם. הם חוששים מפני התגובות השליליות והדחייה החברתית

³ פרדס, כץ וקובלסקי (2011). הורים כבסיס בטוח למתבגר בתהליך ה"יציאה מהארון" בראי תיאוריית ההתקשרות. מפגש, גיליון 3, 17-38.

וכולאים את הסוד בליבם למשך שנים ארוכות. שמירת הסוד במטרה להגן על מערכת היחסים המשפחתית גובה מחיר כבד מהילד ומההורים הן ברמה האישית והן ברמת היחסים בתוך המשפחה.

מחקרים רבים מצאו⁴ כי ילדים, ילדות, בנות ובני נוער להט"בים סובלים יותר מחבריהם ההטרוסקסואלים מדיכאון, מחרדה, מנטייה לאובדנות, אלימות, שימוש בחומרים מסכנים ומהתנהגות מינית מסוכנת. ממחקרים אלה עולה שהם אינם חשים ביטחון בסביבתם ושתחושת הרווחה האישית שלהם נמוכה יחסית. שכיחות הדיכאון, הפגיעה העצמית והמחשבות על אובדנות גדולה פי ארבעה בקרב ילדים ובני נוער להט"בים מאשר בקרב חבריהם ההטרוסקסואלים. לדברי המומחים, הנתונים הללו קשורים לתופעות של בריונות, הטבעת סטיגמות וההתעללות שחלק מהצעירים הללו חווים על רקע נטייתם המינית או זהותם המגדרית.

מתוך מחקר אקלים בתי ספר של איגי⁵, אשר נערך בישראל בשנת 2016, ובדק את התנסויותיהם וחוויותיהם של ילדים ובני נוער להט"בים⁶, עולה כי הם נתקלים באלימות מילולית המתבטאת בביטויי גנאי, קללות והערות מגדריות ולהט"בופוביות בשכיחות גבוהה. ביטויים אלו מופנים כלפי ילדים ובני נוער להט"בים בבתי הספר בעיקר על ידי ילדים ובני נוער, אך גם מצד אנשי צוות. חלק מהילדים ובני הנוער ציינו כי הם חווים אלימות והטרדה מינית, מילולית ואף פיזית. כרבע מהם ציינו את תחושת חוסר הביטחון שהם חשים בבתי הספר לאור ביטויי האלימות כלפיהם. נמצא כי ילדים ובני נוער להט"בים חשופים לאלימות ומצויים בסיכון לקורבנות בשיעור גבוה יותר מילדים ובני נוער אחרים. עוד צוין כי רק מיעוט הילדים ובני הנוער חש נוח לפנות לתמיכה ולהיוועצות עם הצוות בבית הספר.

מנגד נמצא⁷ כי גורמי חוסן מפחיתים את גורמי הסיכון ומאפשרים התמודדות בריאה יותר עם מצבי הדחק. מידת התמיכה שמקבלים מתבגרים להט"בים מצד משפחותיהם משמשת עבורם כגורם חוסן מרכזי שממתן במידה משמעותית את התוצאות השליליות, ובה בעת אף תורם להפחתת הסיכון לדיכאון ולאובדנות, לשיפור הדימוי העצמי ואף משפיע השפעה חיובית על מערכות זוגיות לאחר גיל ההתבגרות. יחד עם זאת, חשוב לזכור כי גם הורים המתוודעים לראשונה לנטייה המינית של בנם או ביתם חווים לעיתים קרובות טלטלה גדולה, ביניהם גם הורים המביעים תמיכה גלויה אך חווים קשת של רגשות מורכבים וזקוקים לא פעם לליווי ולתמיכה בעצמם.

⁴ Rieger, G., & Savin-Williams, R. C. (2012). Gender nonconformity, sexual orientation, and psychological well-being. *Archives of sexual behavior*, 41(3), 611-621.

⁵ סקר אקלים איגי (2016) אוזר מתוך https://igy.org.il/wp-content/uploads/2019/12/education_2016.pdf

⁶ Pizmony-Levy, O., & Kosciw, J. G. (2016). School climate and the experience of LGBT students: A comparison of the United States and Israel. *Journal of LGBT Youth*, 13(1-2), 46-66.

⁷ פרדס, כץ וקובלסקי (2011). ההורים כבסיס בטוח למתבגר בתהליך ה"יציאה מהארון" בראי תיאוריית ההתקשרות. מפגש, גיליון 3, 17-38.

1.4 תפיסת מערכת החינוך

אנו מאמינים כי על מערכת החינוך, כחלק מתפיסה ערכית ומקצועית רחבה, מוטלת החובה המקצועית לחנך את כל באייה לתפיסת עולם שוויונית, על פיה לכל אדם זכות לחיות את חייו ללא חשש מאפליה או מדחייה בגלל זהותו המגדרית או נטייתו המינית. לנוכח גילויי שנאה, אלימות וגינוי, המובעים לפעמים גם במרחב החינוכי, עלינו להעניק מקום גלוי של כבוד למגוון הביטויים של מגדר ומיניות. עלינו לתמוך בבני הנוער המבטאים זהות מגדרית ונטייה מינית שונה, ולאפשר להם לחיות בהלימה עם רגשות המגדר ותפיסת המיניות שלהם. כבוד ותמיכה הכרחיים על מנת לספק לילדים ולבני נוער בסיס איתן ומשאבים חיוביים הנדרשים להם לשם השלמה מיטבית של תהליך התבגרותם ולהמשך דרכם כבוגרים.

הזכות לחינוך והזכות לשוויון בחינוך הן זכויות חוקתיות מתוקף השתלבותן בזכות לכבוד האדם ולכבוד הילד. הזכות לשוויון בחינוך היא חלק מהותי ממערכת דיני החינוך, והיא חלה על כל מערכת החינוך על כלל מסגרותיה.

"חוק יסוד כבוד האדם וחירותו" מעניק זכויות יסוד לכל אדם מתוך הכרה בערכו וללא קשר למאפיינים האישיים או הקבוצתיים או להגדרות של נטייה מינית⁸.

בחוזר מנכ"ל של משרד החינוך, זכויות התלמידים (תשעה) 1-2.8, בסעיף איסור אפליה מטעמים של נטייה מינית או זהות מגדרית – תוספת לחוק זכויות התלמיד, נכתב:

רשות חינוך מקומית, מוסד חינוך או אדם הפועל מטעמם לא יפלו תלמיד מטעמים עדתיים, מטעמים של ארץ מוצא, מטעמים של רקע חברתי-כלכלי, מטעמים של נטייה מינית או זהות מגדרית... יש חשיבות רבה לחנך לערך קבלת האחר, גם כאשר הוא שונה בנטייתו המינית או בזהותו המגדרית, כמו גם בהשקפת עולמו, וזאת מתוך גישה פלורליסטית המכבדת ומכילה כל אדם על זהותו הייחודית".

כאנשי חינוך מופקדת בידנו האחריות להעניק לילדים, ילדות, בנות ובני נוער כלים רגשיים, ערכיים והתנהגותיים לשמירה על זכויות אדם. עלינו להדגיש את זכותו של כל אדם לחוש חופשי ולחיות את חייו ללא פחד וחשש. עלינו להגביר את המודעות, לפעול כנגד דעות קדומות, אלימות, להט"בופוביה ולעודד גילויי סובלנות כלפי כל אדם בחברה ובכללם כלפי חברי הקהילה הלהט"בית.

⁸ קמיר, א' (2016). כבוד האדם של להט"ב בהקשר התרבותי הישראלי, הצעה פרשנית לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ולאסור הטרה מינית. בתוך: ע' מורגנטורן, י' לושנסקי וא' הראל (עורכים), זכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטייה מינית וזהות מגדרית (עמ' 259-288). שריגים: נבו.

משרד החינוך, באמצעות אגף בכיר שפ"י, שם לו למטרה, להנגיש את המידע לכלל אוכלוסיית בית הספר, לפתח סובלנות לשונות המינית והמגדרית, ולסייע לילדים ולבני נוער ולצוותי החינוך הלהט"בים הלומדים ועובדים במערכת החינוך.

בהתאם לידע המצטבר ולניסיון בשטח, עולה כי המענה החינוכי לילדים ובני נוער להט"בים צריך להתבצע בשתי רמות:

1. התייחסות להיבט המערכתי הקשור לאקלים חינוכי מיטבי
2. התייחסות פרטנית, ליווי אישי של ילדים ובני נוער להט"בים

2. קווים מנחים להתנהלות עם ילדים, ילדות, בנות ובני נוער להט"בים

במערכת החינוך

2.1 תפקיד בית הספר

תפקידו של בית הספר בו לומדים ילדים, ילדות, בנות ובני נוער להט"בים לספק סביבה בטוחה שבה הנטייה המינית שלהם מקבלת הכרה וקבלה, וכן לספק תמיכה, במידה **שיבקשו**, בהתמודדות עם בעיות ואתגרים העומדים בפניהם.

במסמך זה בחרנו להתייחס למספר סוגיות מרכזיות במטרה לתת מענה מותאם עבור ילדים, ילדות, בנות ובני נוער אלה. העיקרון המנחה הוא שהתלמיד יודע טוב מכל אדם אחר מהם רגשותיו, יש לתת לגיטימציה לשאלותיו ולבטיו אם ישנם כאלה ולדאוג, בדיאלוג אתו, לסביבה בית ספרית בטוחה ותומכת בה יוכל להתנהל ללא חשש ובאופן לגיטימי, תוך שיתוף הבית והמשפחה (ככל שניתן בכפוף להמלצות מסמך זה).

2.2 קווים להתנהלות בראייה מערכתית

סביבה בית ספרית וחברתית מוגנת ואקלים חינוכי מיטבי מאפשרים לכל פרט, באשר הוא או היא, לחוש שייכות, ערך עצמי וכבוד. לשם כך חשוב לבצע את הפעולות הבאות ברמה הבית ספרית המערכתית:

גיבוש, עדכון והפעלה של תקנון בית ספרי – יש לנסח תקנון בית ספרי השומר ומגן על כל פרט במוסד החינוכי. תקנון ברור וחד משמעי שמבדיר כי אין מקום להדרה ולאפליה, ומקדם **זאת** באמצעות טווח תגובות כנגד התבטאויות והתנהגויות פוגעניות ואלימות (לרשותכם [חוזר מנכ"ל אקלים חינוכי מיטבי - 2015](#)).

כמו כן יש להעלות למודעות הצוות החינוכי והילדים ובני הנוער את [חוק זכויות התלמיד](#) שנקבע בשנת 2000 האוסר על אפליה מטעמים של נטייה מינית וזהות מגדרית, וכן את [החוק למניעת הטרדה מינית](#) בו נאמר כי הטרדה מינית היא גם "התייחסות מבזה או משפילה, המופנית לאדם ביחס למינו או מיניותו, לרבות נטייתו המינית". (לכלים מומלצים ראו קישורים בפרק הנספחים).

למידה רגשית חברתית בעזרת תכניות המקדמות תחושת שייכות ויחסי כבוד ואכפתיות: תהליכי גיבוש הזהות הלה"טבית עלולים לגרום לתחושת בושה, בדידות, תחושת אבדן ופגיעות. ככל שהמתבגרים נחשפים לביטויי אלימות על רקע נטייתם המינית או הצהרתם על זהותם המגדרית, כך הם עלולים לחוש תחושת

בדידות וחוסר שייכות למשפחה, למסגרת החינוכית ולחברה. כחלק מתכנית חינוכית סדורה, ובכדי לסייע לבתי הספר לקדם את הסובלנות במערכת החינוך, פיתח המשרד יחידות הוראה ומערכי שיעור שמטרתם הגברת המודעות וקידום יחס שוויוני כלפי האוכלוסייה הלהט"בית. שיעורים אלו הם חלק בלתי נפרד מתכנית כישורי חיים המתחדשת. בית הספר יקפיד שהצוות החינוכי יוכשר בנושא טרם שמערכים אלה יועברו בכיתות. חשוב שהצוות ייחשף לדמויות בוגרות מהקהילה הלהט"בית ויכיר מקרוב, באמצעות חשיפה לסיפורי חיים, במורכבות התהליך אותו חווים מרבית המתבגרים והמתבגרות הלהט"בים טרם שלב היציאה מהארון, במהלכו ולאחריו. מעבר לכך, חשוב לשלב לאורך השנה פעילויות בכיתות שמטרתן מניעת להט"בופוביה ולתת לכך קדימות במסגרת היום הבינלאומי למניעת להט"בופוביה שחל מדי שנה בחודש מאי.

הכשרת הצוות החינוכי – יש להקפיד שהצוות החינוכי יוכשר בנושא, ויקבל כלים לפעול באופן מותאם ורגיש אשר לוקח בחשבון את השלב ההתפתחותי של הילדים, הילדות, בנות ובני הנוער וכמובן את השונות התרבותית והמגזרית. חשוב לקיים שיח מקדים בקרב כלל המורים והמורות, ובפרט עם אלה המלמדים את התלמיד הלהט"ב. רצוי שאת המפגש יעבירו היועצות בשיתוף עם אנשי מקצוע המתמחים בנושא. חשוב שחברי סגל בית הספר ירגישו שהם יכולים לפנות בכל עת לאדם מוסמך בבית הספר בכל שאלה שמתעוררת בנושא. ניתן להיעזר ב"קול הקורא של משרד החינוך", היוצא מידי שנה לתקצוב של מוסדות חינוך עבור מפגשים העוסקים בניייה מינית ובהות מגדרית.

קשר והתנהלות עם משפחות הקשת - המשפחות הגאות בבית הספר – בעשור האחרון אנו עדים לעלייה משמעותית בשכיחותה של "ההורות הגאה" בארץ ומכאן בבתי הספר. אל שערי בית הספר מגיעות מגוון של משפחות גאות: אימהות לסביות (בין אם במסגרת זוגית או חד-הורית), משפחות של אבות הומוסקסואלים, וכן תאים משפחתיים של הורות משותפת, כלומר, הורות בה אחד ההורים לפחות להט"בי אך ההורות מתקיימת ללא זוגיות. המפגש עם מערכת החינוך מעורר לעיתים בקרב הורים אלה ובקרב ילדיהם חששות, שאלות והתלבטויות. על מנת לאפשר אקלים חינוכי מיטבי ובטוח חשוב להקפיד על כמה דברים:

- ישנה חשיבות גדולה לשיח חינוכי מאפשר ולא שיפוטי המאזכר מגוון של הרכבים משפחתיים. שיח זה יכול להתקיים לאורך כל שלבי החינוך החל מהגיל הצעיר ועד סיום החטיבה העליונה לדוגמה: בשבוע המשפחה.

- חשוב להקפיד על לשון פנייה רגישה במסמכים בית ספרים ובשיח עם ילדים ובני נוער והורים.
- יש להגיב ולהתייחס לאמירות מילוליות באשר לנטייתם המינית של ההורים והרכב המשפחה העלולות לפגוע.
- חשוב לשמור על זכותם של הילדים, הילדות, בנות ובני הנוער לפרטיות ולא לדחוק בהם לשתף את שאר הילדים ובני הנוער בפרטים אישיים על משפחתם. אם תלמיד, תלמידה או ההורים בוחרים לשתף את הכיתה, ניתן לאפשר זאת ולעשות זאת תוך היוועצות עם היועצת/ הפסיכולוגית בבית הספר ועם מדריכות היחידה למיניות של שפ"י, כדי לעשות זאת באופן מיטיב ומותאם.
- עם הכניסה/ המעבר למסגרת החינוכית מומלץ שהיועצת תערוך שיח עם ההורים על מנת לאתר את הצרכים ולהבין את הרגישות הנדרשת בבית הספר. חשוב להעביר להורים מסר של "דלת פתוחה" לשיתוף בצרכים נוספים המתעוררים לאורך השנה.

רגישות תרבותית – המלצות אלה כאמור, הנן גנריות ומתאימות לכלל מוסדות החינוך אך יש לראות את טובת הפרט ולפעול מתוך רגישות תרבותית, ובמידת הצורך להיוועץ בגורמי המקצוע של שפ"י מהחברות השונות.

2.3. קווים להתנהלות בראיה אישית

עקרונות ההתערבות בראייה אישית, המוצגים להלן, מתייחסים לצורך בליווי ותמיכה, או בהפניה לטיפול סביב תחושת המצוקה הנלוות במידת הצורך.

1. עקרונות לשיח ייעוצי עם תלמיד/ה הפונה ליועצת סביב סוגית הנטייה המינית ו/או המגדרית:

- א. יצירת מרחב שיח מאפשר** – יש לאפשר בשיח מרחב של התלבטות וחקירה אישית של הנטייה המינית ו/או המגדרית. אין לשלול או לשנות את המסקנות אליהן הגיע/ה התלמיד/ה בדבר הנטייה המינית ו/או המגדרית. חשוב לאפשר שיתוף ברגשות העולים מהמסקנות אליהן הגיע, ולאפשר בחינת הקשיים, נקודות החוזק והמענה לו הוא זקוק.
- ב. מתן תמיכה רגשית** – חשוב לתמוך בתלמיד/ה ולהעביר מסר שלפיו זה בסדר להיות מי שהוא ושהוא בעל ערך בשל היותו מי שהוא, ולא בשל נטייה מינית ו/או מגדרית זו או אחרת שלו. חשוב לאפשר הרחבת הראייה העצמית יחד עם אמפתיה לחוויה האישית.

ג. ליווי בהתאם לקצב האישי – במידה שיש צורך בליווי, הוא יעשה לאורך זמן ובהתאם לקצב האישי, ללא כל ניסיון לזרוז את התהליך של היציאה מהארון.

ד. שמירה על סודיות ופרטיות – ככלל, החוק מחייב שמירה על פרטיותו של האדם ומתנה העברת מידע רק באישורו, למעט מקרים בהם יש חובת דיווח. בהתאם לכך שיתוף ההורים יעשה רק בהתאם לרצון התלמיד/ה. חשוב לידע את התלמיד/ה שהשיחה נשמרת בסודיות.

ה. איתור גורמי סיכון/חוסן – חשוב לבדוק עם התלמיד האם שיתף אנשים נוספים (במשפחה או בקרב חבריו) ובאלו תגובות נתקל. במידה שלא שיתף יש לברר מה עשויות להיות התגובות בעיניו. קושי לקבל את הנטייה המינית ו/או המגדרית של התלמיד בתוך המשפחה מעלה את תחושת הדחק והסיכון. רשת תמיכה במשפחתית ו/או תמיכה בקרב קבוצת השווים חשובים מאד והם יכולים להעלות את החוסן והיכולת להתמודד. במידה שהתלמיד מבטא רצון לשיתוף המשפחה, חשוב לבדוק אתו האם היה רוצה להיעזר ביועצת ולחשוב יחד אתו כיצד יעשה השיתוף.

ו. מוגנות – חשוב לשמוע מהתלמיד/ה באיזו מידה הוא חווה חוויית מוגנות בבית הספר ומה בית הספר נדרש לעשות על מנת שהוא ירגיש בטוח ומוגן?

ז. רגישות תרבותית – חשוב להבין ולהכיר את הסביבה והקהילה ממנה מגיעים הילדים ובני הנוער ולבחון עמם את דרכי הפעולה במשותף, וזאת מתוך רגישות תרבותית. במידת הצורך ניתן להיוועץ בגורמי המקצוע של שפ"י מהחברות השונות.

2. הבטחת שלומו ובטחונו של התלמיד

לצד קידום האקלים הבטוח והמוגן ברמת המוסד וברמת הכיתה, יש לגלות ערנות רבה למקרי בריונות ו/או הטרדה, למקרים של פגיעה או ניסיונות להשפיל או לבזות את זהותו המגדרית של התלמיד, שעלולים להתרחש. ככל מקרה של פגיעה בתלמיד יש להגיב ולפעול בהתאם [לחוזר מנכ"ל אקלים חינוכי מיטבי-2015](#) כדי למנוע הישנות המקרים.

מקורות תמיכה – על המוסד החינוכי לוודא שקיימים לרשות התלמיד/ה מקורות תמיכה הולמים מצד המשפחה, או מצד גורמים קהילתיים, חברים, חברות וכיו"ב. קבוצות חברתיות לנוער להט"בי כגון [איגי- ארגון לנוער גאה](#) וארגונים נוספים בתוך [ארגוני הקהילה הלהט"בית](#) יכולים לספק קבוצת שייכות ומענה חברתי רגשי.

איתור וזיהוי מצוקה וסיכון – יש לשים לב לסימני מצוקה אצל התלמיד/ה כגון: נסיגה התפתחותית, נטייה להתנהגות מופנמת, התבודדות, היעדרויות, ירידה בהישגים הלימודיים, בעיות התנהגות, סימנים לפגיעה עצמית, עבירות משמעת וכיו"ב.

3. שמירה על פרטיות

בהתאם לחוק הגנת הפרטיות, צוות בית הספר יקפיד לשמור מידע על נטייתו המינית וזהותו המגדרית של התלמיד, מפני פגיעה שרירותית או בלתי חוקית בפרטיות ובפרטיות משפחתו, וכן מפני פגיעה בכבודו או בשמו הטוב. חשיפת מידע אישי ללא קבלת הסכמה, לאנשי צוות אחרים, ילדים ובני נוער, הורים או כל גורם שלישי אחר עשויה להיחשב כהפרת הפרטיות.

4. קשר עם ההורים

ככל שהדבר אפשרי, ובהסכמת התלמיד/ה, על בית הספר ליצור קשר עם ההורים. במקרים שבהם משפחת התלמיד/ה מתקשה בהכלה ובתמיכה ברגשותיהם ובנטייתם המינית ו/או המגדרית, על המוסד החינוכי לשמש, בהסכמת התלמיד/ה, כמתווך בינם לבין המשפחה, לספק למשפחה מידע, ולקשר את המשפחה עם גורמים מקצועיים וקהילתיים המסוגלים לעזור לה. חשוב לזכור כי לעיתים נמצאים ההורים בתהליך בעצמם וזקוקים לליווי ותמיכה. מסגרות תמיכה עבור הורים לבני נוער להט"בי מהוות מרחב המכיל את קשיי ההורים יחד עם קידום היכולת שלהם לקבל את ילדיהם. גורמי סיוע אליהם ניתן להפנות הורים: עמותת תהל"ה, שביל - חינוך לסובלנות בציבור הדתי. במקרים בהם המוסד החינוכי נתקל בקושי מול ההורים ניתן להיוועץ בגורמי המקצוע של המשרד.

5. טיפול במצבי פגיעה

אם נודע למוסד החינוכי כי התלמיד/ה עברו פגיעה פיזית או נפשית במסגרת המשפחתית, עליו לדווח לעו"ס לחוק נוער בהתאם לחובת הדיווח המוטלת עליו בחוק העונשין. ככל שהמוסד החינוכי סבור שהילד/ה נמצאים בסיכון לפגיעה פיזית או נפשית, ניתן להתייעץ עם המפקח/ת על הייעוץ, פסיכולוג/ית בית הספר או הגן, ומדריך/ת המיניות במחוז וכן לשקול התייעצות עם עו"ס לחוק נוער.

6. שותפות עם גורמים בקהילה

אם התלמיד/ה מקבל/ת תמיכה מגורם מקצועי מחוץ למוסד החינוכי, חשוב שאותו גורם יעבוד בשיתוף עם המוסד החינוכי, ייתן המלצותיו ויהווה חלק בלתי נפרד מן התהליך. עוד חשוב כי היועצ/ת והפסיכולוג/ית יהוו מקור לתמיכה רגשית בתלמיד/ה.

7. בניית תכנית אישית ומערכתית

בהתאם לצרכים ולאחר ההיוועצות, בהתאמה לתלמיד/ה ובהתאמה לכיתה ולבית הספר כולו על פי צורך. יש לקחת בחשבון את כל ההיבטים הרגשיים והסביבתיים לרבות ההיערכות הבית ספרית, שיתוף הפעולה בין התלמיד והוריו ורצונם, מתוך נקודת ראות מערכתית הרואה את טובת התלמיד ואת טובת בית הספר.

8. היוועצות

כל ילד/ה וכל נער/ה הם עולם ומלואו. על כן יש חשיבות רבה להיוועצות הנעשית ברמת המוסד החינוכי ולהיוועצות נוספת הנעשית עם הפיקוח ועם מדריכה מומחית מהיחידה למיניות ומניעת פגיעה בשפ"י. במידת הצורך יש להיוועץ עם גורמים נוספים מחוץ למערכת החינוך.

9. הפניה לליוי וסיוע

במהלך התהליך עשויים לעלות קשיים אשר ליווי, סיוע וטיפול יכולים לסייע בהתמודדות עמם. כאשר המתבגר חווה קשיים בתפקוד, מצוקה רגשית, או התלבטויות בהקשר לנטייתו המיני ו/או לזהותו המגדרית. טיפול רגשי עשוי להיות משמעותי ולסייע לו לקבל את נטייתו המינית ולהתמודד עם השלכות אפשריות על חייו, אם ישנן.

כאנשי חינוך, אנו מאמינים כי מתן מענה מיטיב ברמת הפרט והמערכת יעניק לתלמידינו כלים רגשיים, ערכיים והתנהגותיים לשמירה על זכויות אדם. לסובלנות כלפי כל אדם בחברה ובכללם כלפי חברי הקהילה הלהט"בית.

3. קווים מנחים להתנהלות עם ילדים ובני נוער להט"בים-טרנסג'נדרים

במערכת החינוך

ילדים ונוער טרנסג'נדרים נדרשים לסוגיות שונות לרבות מעבר חברתי הכולל לעיתים קרובות שינוי בנראות חיצונית וביחס הסביבה כלפי התלמיד הטרנסג'נדר (קוד לבוש, לשון פנייה שם וכו'). תהליך המעבר חשוף לעיני מעגלים רבים בסביבת התלמיד כולל בבית הספר. כפועל יוצא מזה, השתלבות מיטיבה של התלמיד בבית הספר דורשת התייחסות והכוונה של מעגלים רחבים יותר במסגרת הבית ספרית. נמצא כי ככל שהסביבה מסייעת לתלמיד הנמצא במעבר, גדלים סיכוייו להמשיך ולהשתלב במסגרת החינוכית ובחברה, והוא מוצא בצוות המורים ובקבוצת השווים גורמים תומכים ומקור לעזרה.

3.1 תפקיד בית הספר

תפקידו של בית הספר בו לומד תלמיד טרנסג'נדר לספק לתלמיד הטרנסג'נדר סביבה בטוחה שבה רגשותיו הקשורים בזהות שלו מאוששים ומוכרים, וכן לספק תמיכה, במידה שהוא מבקש אותה, בהתמודדות עם בעיות ואתגרים העומדים בפניו.

בבואנו לדון בסוגיית התמיכה הטובה ביותר עבור ילדים ובני נוער אלה, שאלות רבות עולות בקרב סגל בית הספר, ובקרב כלל הילדים ובני הנוער. במסמך זה בחרנו להתייחס למספר סוגיות מרכזיות שעל בית הספר לבחון על מנת לתת מענה המותאם לתלמיד.

כלל היסוד המגדיר את יחסו של בית הספר אל תלמיד טרנסג'נדר הוא כיבוד זהותו והכרה בה. העיקרון המנחה הוא שהתלמיד יודע לזהות את רגשותיו. יש לתת לגיטימציה לשאלותיו ולבטיו אם ישנם כאלה, ולדאוג, בדיאלוג אתו, לסביבה בית ספרית בטוחה ותומכת, בה יוכל להתנהל ללא חשש ובאופן לגיטימי, תוך שיתוף הבית והמשפחה (ככל שניתן, בכפוף להמלצות מסמך זה).

3.2 קווים להתנהלות בראייה מערכתית

בית הספר משמש זירה חברתית מרכזית בה הוא מבלה מרבית יומו וחווה אינטראקציות חברתיות משמעותיות. החשיפה הפומבית בבית הספר היא חלק מן התהליך שבו התלמיד הטרנסג'נדר מתאים את חייו לזהותו המגדרית האמיתית.

נוכחותו של תלמיד טרנסג'נדר מעמידה בפני בית הספר הזדמנות ייחודית ורבת עוצמה לא רק לתמוך בילדים ובני נוער טרנסג'נדרים, אלא גם לתרום לחיזוק הסובלנות בקרב כל באי בית הספר, ככל שאין לתלמיד התנגדות לכך.

בכדי ליצור סביבה תומכת בתלמיד הטרנסג'נדר, להלן מספר דגשים מרכזיים:

1. **תמיכה רגשית:** על בית הספר לוודא שקיימים לרשות התלמיד מקורות תמיכה הולמים מצד משפחתו, גורמים קהילתיים, חברים וכיו"ב. במידה שהתלמיד מקבל תמיכה מגורם מקצועי מחוץ לבית הספר, חשוב שאותו גורם יעבוד בשיתוף עם בית הספר, ייתן המלצותיו ויהווה חלק בלתי נפרד מן התהליך. חשוב כי, יועצת ופסיכולוג בית הספר יהוו מקור לתמיכה רגשית בתלמיד ויפעלו בהתאם לקונצנזוס המקצועי בתחום העבודה עם ילדים ובני נוער טרנסג'נדרים (ראה רשימת מקורות בסוף מסמך זה). חשוב לשים לב לסימני מצוקה אצל התלמיד, כגון התבודדות, היעדרויות, ירידה בהישגים לימודיים, בעיות משמעת ועוד.

2. **קשר עם ההורים:** ככל שהדבר אפשרי, ובהסכמת התלמיד, על בית הספר ליצור קשר עם הוריו של התלמיד. במקרים שבהם משפחתו של התלמיד מתקשה בהכלה ובתמיכה ברגשותיו המגדריים, על בית הספר לשמש, בהסכמת התלמיד, כמתווך בינו לבין המשפחה, לספק למשפחה מידע, ולקשר את המשפחה עם גורמים מקצועיים וקהילתיים המסוגלים לעזור לה.

3. **טיפול במצבי פגיעה:** אם נודע לאיש צוות במוסד החינוכי כי התלמיד/ה הטרנסג'נדר עבר פגיעה פיזית או נפשית במסגרת המשפחתית, חלה עליו החובה לדווח לעו"ס לחוק נוער או למשטרה (בהתאם לחומרת העניין וגיל התלמיד) כפי שנקבע בחוק העונשין. ככל שבית הספר סבור שהילד נמצא בסיכון לפגיעה פיזית או נפשית, ניתן להתייעץ עם המפקח על הייעוץ ומדריכת המיניות במחוז וכן לשקול התייעצות עם עו"ס לחוק נוער.

4. **מיפוי מעגלי קירבה:** יש לבדוק אם בבית הספר בו לומד התלמיד הטרנסג'נדר ישנם מעגלים נוספים אשר קשורים במישרין או בעקיפין אליו כגון: אחים, חברי ילדות ועוד, אשר עשויים להיות מושפעים מהתהליך שהתלמיד הטרנסג'נדר עובר. יש לבחון את הצורך במתן תמיכה ו/או ללווי מקצועי סביב התמודדותם עם השינוי ועם תגובות הסובבים אותם כגון: תלמידי הכיתה, השכבה, עו"ה וכו'.

5. **הכשרת הצוות החינוכי של התלמיד/ה הנמצא/ת במעבר:** רצוי לקיים שיח מקדם בקרב כלל המורים, ובפרט עם אלה המלמדים את התלמיד הטרנסג'נדר. ככל שהתלמיד נתן לכך את הסכמתו, חשוב שהנהלת בית הספר תעביר מסר חד משמעי לפיו זהותו של התלמיד הטרנסג'נדר ראויה לכבוד

ולחכרה, וכן לספק לכל חברי סגל בית הספר מיידע והכוונה באשר להתמודדות עם מצבים שונים. חשוב שימונה איש קשר (מחנך הכיתה או יועצת בית הספר) הזוכה לאמונו של התלמיד הטרנסג'נדר, שירכז את הטיפול בסוגיות שעשויות להתעורר.

6. **כינוס צוות המורים ומסירת מידע על הנושא:** רצוי שאת המפגש יעבירו היועצות בשיתוף עם אנשי מקצוע המתמחים בנושא, או עם נציגים מארגוני הקהילה הטרנסג'נדרית (ראה נספח מקורות סיוע). מפגש שכזה, מעבר להזדמנות לספק מידע, מסייע לפתח יחס של אמפתיה כלפי התלמיד הנמצא במעבר, כלפי קשייו ואת הצורך שבגיוס כלל המערכת לתהליך השינוי. חשוב שחברי סגל בית הספר ירגישו שהם יכולים לפנות בכל עת לאדם מוסמך בבית הספר בכל שאלה שתתעורר בנושא.

7. **בניית תכנית בית ספרית מותאמת לצרכי התלמיד/ה:** רצוי שהתכנית תיקח בחשבון את מצבו הרגשי של התלמיד/ה ותותאם ככל האפשר לצרכים האישיים, בהתאם לסוגיות שלהלן:

בניית תכנית התערבות ברמה הפרטנית והמערכתית: במידה והתלמיד/ה מעוניין בחשיפת זהותו הטרנסג'נדרית, לקראת המעבר המגדרי, יש לבנות תכנית הלוקחת בחשבון היבטים רגשיים וחברתיים, היבטים פרטניים ומערכתיים ומתייחסת למערך האישי והמשפחתי של הילד:

על התכנית לכלול:

- מתן ידע לילדים, ילדות, בנות ובני נוער בנוגע לגיוון מגדרי וקבלת האחר.
  - יצירת אקלים תומך בקרב צוות ההוראה, התלמידות והתלמידים.
  - בחירת אנשי קשר אליהם יוכל התלמיד/ה לפנות במקרה של מצוקה.
- במסגרת התוכנית יש להבטיח קיומן של מספר סוגיות:
- **הבטחת שלומם ובטחונם של התלמיד/ה:** לאחר חשיפת תהליך השינוי המגדרי, יש לגלות ערנות רבה למקרי בריונות ו/או הטרדה, ניסיונות לשלול או לבזות את זהותו המגדרית של התלמיד/ה הטרנסג'נדר או לפגוע בפרטיותו, שעלולים להתרחש. יש להגיב בחומרה ולפעול בהתאם לחזור המנכ"ל אקלים חינוכי מיטבי בכל מקרה של פגיעה בתלמיד/ה כדי למנוע הישנות המקרים.
  - **פרטיות:** חוק הגנת הפרטיות תשמ"א 1981 קובע כי חל איסור לפרסם מידע הנוגע לצנעת חייו האישיים של אדם, למעט מקרים אשר חלה עליהם חובת דיווח. צוות בית הספר יקפיד לשמור מידע מפני פגיעה שרירותית או בלתי חוקית בפרטיותו ובפרטיות משפחתו וכן מפני פגיעה בכבודו או בשמו הטוב. טרם חשיפת מידע אישי בנוגע לתלמיד טרנסג'נדר יש לקבל הסכמה מפורשת של

התלמיד ו/או הוריו. בכל מקרה יובהר, כי חשיפת מידע אישי לאנשי צוות אחרים, ילדים, ילדות, בנות ובני נוער, הורים או כל גורם שלישי אחר עשויה להיחשב כהפרת הפרטיות. פרטיותו של אדם טרנסג'נדר כוללת, בין היתר: חשיפת מידע על עצם העובדה שהוא טרנסג'נדר, שעובר תהליך מגדרי, שמתכוון לעבור, או עבר תהליך מגדרי, פרטים על רגשותיו המגדריים, טיפולים רפואיים או אחרים שעבר או מתעתד לעבור, היחס לגופו ונטייתו והעדפותיו המיניות.

3.3 קווים להתנהלות בראייה אישית

כל תלמיד והמערכת הארגונית בה הוא לומד הם ייחודיים, ועל כן יש להפעיל רגישות באופן יישום הקווים המנחים, וזאת תוך התחשבות בצרכיו הייחודיים של התלמיד.

על מנת לתת מענה ייחודי ומותאם לגיל, לשלב ההתפתחותי ולהיבטים המשפחתיים והקהילתיים יש להתייחס לכמה עקרונות:

- א. קיום דיאלוג עם התלמיד בנוגע לרצונותיו, צרכיו והשלב בו הוא נמצא.
- ב. בחינת האפשרות לשיתוף וגיוס הורי התלמיד.
- ג. במקרים בהם ניתן לשותף את ההורים, קיום דיאלוג עם ההורים בנוגע לסוגיות השונות העולות.
- ד. קיום היוועצות עם יועצת ביה"ס, פסיכולוג ביה"ס, מדריכי שפ"י ואנשי מקצוע נוספים.
- ה. בחינת אפשרויות המוסד החינוכי ליישם את הצרכים העולים.

סוגיות בליווי תלמיד/ה טרנסג'נדרים:

בכל הסוגיות שיוצגו להלן יש לפעול על פי חמשת העקרונות שהוצגו לעיל.

1. שב/לשון פנייה: הפנייה לילד/ה טרנסג'נדר הינה מהותית עבור התלמיד/ה והיא זו שעשויה לתת תחושה של הכרה מצד הסביבה לזהותו המגדרית כפי שהוא/היא תופסים אותה. לצורך כך יש להתנהל על פי העקרונות שהוצגו לעיל. יש לקיים דיאלוג עם התלמיד/ה ולכבד את בקשתו, לברר עמו מה לשון הפנייה המועדפת עליו/עליה (האם לפנות אליו בלשון זכר/נקבה/אחר). חשוב לציין כי ישנה חשיבות לשיח ודיאלוג עם ההורים בעיקר כאשר התלמיד/ה מבקש ששמו ישונה ברשומות

- הפנימיות של בית הספר, בקשה זו מחייבת הסכמת הורים מתחת לגיל 15. כאשר מדובר בתלמיד/ה מעל גיל 15 ניתן לשנות את שמו ברשומות הפנימיות של בית הספר גם ללא הסכמת ההורים.
2. **לינה משותפת:** במקרים של פעילות חוץ בית ספרית בהם נדרשת לינה משותפת, יש לבחון מהו המענה האופטימלי עבור התלמיד וסביבתו, תוך התחשבות בחמשת העקרונות (צרכי התלמיד, עמדת הוריו, האפשרויות הבית ספריות ועוד).
3. **שיעור חינוך גופני:** נוכח העובדה כי שיעורי החינוך הגופני מכיתה ז'-י"ב מתקיימים בהפרדה מגדרית. יש לבחון את האפשרויות המתאימות להשתתפות התלמיד בשיעורי חינוך גופני, תוך התחשבות בעקרונות שהוצגו לעיל (צרכי התלמיד, הוריו, אפשרויות ביה"ס ועוד). בית הספר יקיים תהליך הסברתי עם קבוצת השווים לפני קבלת ההחלטה, ויבחן את הנושא ברגישות, תוך התחשבות בצרכי התלמיד ובשיח עם קבוצת השווים. מקרים חריגים ישקלו באופן פרטני עם הפיקוח המחוזי.
4. **פעילות חינוכית בה קיימת הפרדה מגדרית:** בפעילות חינוכית בה קיימת הפרדה מגדרית במוסד החינוכי, יש לפעול ברגישות ולקבל החלטות ביחס להשתתפותו של התלמיד/ה על פי העקרונות שצוינו לעיל, קיום שיחה עם התלמיד ביחס לפעילות ולקבוצת ההשתייכות, שיח עם ההורים וכל זאת תוך בחינת האפשרויות של ביה"ס.
5. **נגישות לחדר השירותים:** לעיתים עולה קושי בשימוש בשירותים של הילד/ה הטרנסג'נדר. יש לבחון את האפשרויות של ביה"ס, לאפשר לתלמיד את התנאים המיטביים גם בתחום זה, יש לקחת בחשבון את העקרונות שהוצגו לעיל.
6. **קוד לבוש:** אנו עדים לכך שלעיתים עולה רצון להגיע בקוד לבוש המתאים לזהותו המגדרית של התלמיד/ה הטרנסג'נדר. לפיכך, יש לבחון את האפשרות על פי העקרונות שהוצגו לעיל, שיח עם התלמיד, עם הוריו ועוד.
- ניתן להיעזר במדריכי היחידה למיניות ומניעת פגיעה בשפ"י לבניית תכנית התערבות בית ספרית.**

7. רשימת השותפים לכתיבת מסמך זה:

נציגי אגפי משרד החינוך

אגף בכיר שפ"י

- עינב לוק, מנהלת אגף בכיר שפ"י
- הילה סגל, מנהלת אגף תכניות סיוע ומניעה
- איריס (מנדה) בן יעקב, מנהלת היחידה למיניות ומניעת פגיעה בילדים ונוער
- נטע ידיד, מדריכה ארצית, היחידה למיניות ומניעת פגיעה בילדים ונוער
- איריס הלמן, רכזת ארצית, אגף פסיכולוגיה
- ד"ר דפנה צין, מדריכה ארצית, היחידה למיניות ומניעת פגיעה בילדים ונוער

הלשכה המשפטית

- עו"ד בלה רדונסקי

אנשי אקדמיה ומומחים בנושא

- ד"ר אילנה ברגר, מנהלת המרכז למיניות וזהות מינית-מגדרית
- דפנה גרינר, עו"ס קלינית (MSW) ופסיכותרפיסטית. מנהלת הקליניקה לייעוץ ולטיפול של המרכז הגאה בתל אביב
- נורה גרינברג, יעוץ ותמיכה בסוגיות זהות מגדר לאנשים טרנסג'נדרים ומשפחותיהם.
- פרופ' תומר שכטנר, פסיכולוג קליני, בית הספר למדעי הפסיכולוגיה, אוניברסיטת חיפה

הנהגת הורים ארצית

- צופית גולן
- מירום שיף

ארגונים

- אלישע אלכסנדר, מנכ"ל ארגון "מעברים"
- פלג בר-לב, ארגון "מעברים"
- שרית בן שימול, "ברית הלביות"
- האגודה למען הלהט"ב
- יהלי בן עמי, מנכ"לית חוש"ן

- עופר בן יהודה, רכז הדרכות איגי

קראו והעירו

אגף בכיר שפ"י

- אורית ברג, מדריכה ארצית באגף תכניות סיוע ומניעה בשפ"י, משרד החינוך
- שושי מורשת, מדריכה ארצית ביחידה למיניות ומניעת פגיעה בילדים

אגף זכויות הילד

- טובה בן ארי – מפקחת על זכויות הילד

מזכירות פדגוגית

- גיא דגן, מפמ"ר ספורט, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

מנהל פדגוגי

- אושרה לרר שייב, ממונה על שוויון בין המינים בחינוך

נספחים

- הנחיות ליועצ/ת פסיכולוג/ית לליווי ילד/ה בנושא זהות מגדרית
- שיח יועצ.ת/ פסיכולוג.ית עם הורים לנער.ה המבקשים לשתף את ההורים בנטייה המינית או בזהות המגדרית
- קווים מנחים עבור הורים לילדים ובני נוער להט"בים
- דרכי פנייה לארגונים וגורמי תמיכה וסיוע
- מילון מונחים
- קישורים לחומרים ולפעילויות בנושא

5.1 הנחיות ליועצ/ת פסיכולוג/ית לליווי ילד/ה בנושא זהות מגדרית

כללי

- זהות מגדרית היא חלק מזהותו האישית של האדם, ומשמעותה האופן בו האדם תופס עצמו משתייך למגדר אישה או גבר (ועל כל הרצף), כולל נטילת תפקידים תרבותיים וחברתיים התואמים את אותו מגדר.
- שאלות והתלבטויות סביב זהות מגדרית אינן הפרעה נפשית (יחד עם זאת, דיספוריה מגדרית, דכדוך הנובע מחוסר התאמה בין המגדר ליחס הסביבה, היא הגורמת למצוקה).
- לכל אחד.ת מאתנו יש עמדות ודעות בנוגע לנושאים אלו כמו גם ידע אותו רכשנו לאורך החיים האישיים והמקצועיים. בבואנו לסייע לילד.ה עלינו להיות מודעים מחד גיסא לעמדותינו, ומאידך גיסא להניח בצד, להימנע משיפוטיות ולהוות מקום בטוח ואמפתי לילד.ה, יש לשים במרכז את טובת התפתחותו של הילד.ה. בנוסף עלינו לחפש הדרכה ומקורות ידע שיסייעו לנו.
- לילדים ולמתבגרים יכולות להיות התלבטויות סביב זהותם המגדרית ויש לאפשר להם מרחב זה. מרחב שיאפשר להם חקירה פנימית בגיבוש הזהות האישית והמינית ללא שיפוטיות, על מנת לגבש זהות אותנטית. יש להימנע מהדבקת תוויות למתבגרים.
- מחקרים מראים כי עמדה שיפוטית כלפי אוכלוסייה זו עלולה להוביל לתחושת דכאון, אובדנות.
- כשילד.ה חושף בפנינו התלבטויות אלו מדובר בתהליך ולא בשיחה חד פעמית, לכן אין צורך לנסות "להספיק הכל בשיחה אחת" וחשוב לשהות עם הילד.ה על פי צרכיהם.
- ההורים הם מקור תמיכה משמעותי עבור נערים ונערות. יש לשאוף ולסייע לנערה.ה לפתוח את ההתלבטויות גם מול הוריו.ה. יחד עם זאת, חשוב לציין כי מעל גיל 16 אין חובה בהסכמת הורים להתאמה מגדרית.
- **דגשים לשיחה:**
  - יש לאפשר סביבה בטוחה ושקטה לשיחה.
  - להבטיח סודיות (אין חובת דיווח במקרים אלו).
  - יש לשקול עבודה בצוות חשיבה והתייעצות בשיתוף פסיכולוג.ית בית הספר והיועצ.ת בכדי לתת מענה למעגלים השונים (הנער.ה, צוות בית הספר, התלמידים ועוד).

- כל ילד.ה נמצא בשלב אחר ובקצב אחר סביב שאלות אלו. עלייך להתאים עצמך לקצב של הילד.ה -לא להאיץ בו ולא להאט אותו.
- להבטיח כי את.ה נמצא כדי ללוות אותו ואף לקבוע שגרות ליווי (מועדים, דרכי התקשרות ועוד).
- להימנע מלנסות להקטין כאב ומצוקה באמירות כגון: "אתה מבולבל" זה שלב" או להציע פתרונות מיידים. יש לגלות אמפתיה למכלול הרגשות שעולים.
- לנרמל את המצב "את.ה לא לבד", "יש עוד נערים/ילדות במצבך".
- לא לשאול שאלות פרטיות ואישיות – שלא הייתם שואלים ילד.ה אחר. מצד שני באם הילד.ה מעלה תחומים אלו, היו שם כדי להקשיב.
- להבטיח כי את.ה נמצאת כדי ללוותו. קיבעו שגרת ליווי קבועה (איש קשר, מועדים, דרכי התקשרות).
- להבטיח לו.ה שבכל החלטה ומהלך שבית הספר יעשה סביב המקרה שלו.ה נשתף אותו.ה כמיטב יכולותינו.
- שאל.י את הילד.ה מהי לשון הפנייה המועדפת עליו.ה. "כיצד היית רוצה שאפנה אליך?" מהי לשון הפניה המועדפת עליך?"
- להודות לו.ה על ששיתפו אותך ובטחו בך.
- לתת טלפונים של מקורות תמיכה וסיוע.

שלב ההתלבטות

- לבדוק את משך, אופי ועוצמת השאלות וההתלבטויות בשאלות כגון: "ממתי את.ה חשה כך?" "ממתי את.ה חושבת על כך?"
- מה פעולות שנקטת? קריאת חומרים, קבוצות? אילו קבוצות מידע? לבדוק איתו שבחר במקומות ומקורות שמורים ומוגנים.
- לבחון מה עשה או עשתה עד כה סביב השאלות: "האם קראת מידע?" "האם הצטרפת לקבוצות?" לנסות לבדוק טיב מקורות המיד והתמיכה ולכוון למקורות בטוחים.
- לבדוק למה זקוק מאתנו: "אני פה בשבילך, מה אתה צריך ממני?" "למה את זקוקה ממני?"

המגדר

- לשאול אודות החוויה: מה זה עבורך החוויה שאתה לא במגדר בו נולדת? יכול לשתף אותי בפעם הראשונה שחשת כך, תקופה, אירוע, מתי חשת כך לראשונה?
- שאלות בנוגע למחשבות: אתה רוצה לשתף אותי במחשבות או ברגשות?
- להשתמש במגדר המבוקש ככל הניתן – להקשיב לשפה של הנער.ה או לשאול "כיצד היית רוצה שאפנה אליך?"
- ללוות אותם גם בשלבים בהם ישנו פער בין קצב התקדמות הילד.ה נער.ה לקצב התקדמות הסביבה והמערכת, תוך חיפוש אזורים ומענים חלקיים ומתן תקווה. כלומר, לא לפעול ב"הכל או לא כלום" אלא לסייע להגמיש את החשיבה (בינתיים נוכל לדבר פה בחדר במגדר המבוקש, בינתיים תוכל לשנות את השם על המבחנים, בינתיים תוכלי במקומות... לשנות שם) כל זה עד סיום התהליך.
- יש להדגיש את היות הנער.ה בעל ערך ומשמעותי וחשוב עם יכולות ומשמעות ללא קשר להתלבטויות.

מעגלי תמיכה

- לברר מעגלי תמיכה בשאלות כגון: "מי יודע על כך?" "את מי שיתפת?" "האם יש חבר שיודע?" "האם יש עוד מבוגר שיודע?" "מה הייתה תגובתם?"
- לברר האם ניתן להגדיל מעגלי תמיכה: "האם היית רוצה לספר למישהו? האם זקוק לעזרתך?"
- בניית שיח עם הורים בדף נפרד.

5.2 שיח יועצת/ פסיכולוגית עם הורים לנער.ה המבקשים לשתף את ההורים בנטייה

המינית או בזהות המגדרית

הרווחה הנפשית של נער.ה בתהליך של חשיפת הנטייה המינית או הזהות מגדרית קשורה במידה רבה מאוד לתגובת הסביבה ובפרט ההורים. בתהליך זה יש לשאוף ככל הניתן לשתף את ההורים מתוך הנחה שתמיכת ההורים היא גורם הממתן את ההשלכות השליליות שעלולות להתעורר במהלך תהליך היציאה מהארון. יש לזכור שגם עבור ההורים, מדובר בתהליך רגשי, שעשוי לכלול שלבים שונים (דחייה מלאה/חלקית, קבלה/השלמה) ורגשות שונים (כעס, אכזבה, עצב).

שיחה זו כוללת שני חלקים. החלק הראשון הוא שיחה עם הנער/ה, כחלק מהכנה לקראת השיחה עם ההורים. החלק השני הוא השיחה עם ההורים (רק במידה שישנה הסכמה לכך מצד הנער/ה). חשוב לחדד כי אין חובת דיווח להורים והוצאת נער/ה מהארון ללא הסכמתם היא עבירה על חוק הגנת הפרטיות.

חלק א: דגשים לשיחת הכנה עם הנער.ה לגבי שיתוף ההורים

- חשוב לברר עם הנער.ה האם ברצונו.ה לשתף את ההורים.
- במידה וקיימת התנגדות מצד הנער/ה כדי לברר את הסיבות. אין ללחוץ על הנער.ה לשתף טרם זמנו.ה, ויש להבטיח לנער.ה חסיון וסודיות על מנת לייצר עבורו.ה מרחב בטוח לשיתוף וגילוי, ושאיפה רגישה לשיתוף ההורים כאשר הנער.ה יהיה/תהיה מוכן.ה לכך.
- באם את.ה מתרשמת כי אין חשש כי הנער.ה יפגע, ולאחר קבלת הסכמתו.ה, בנו יחדיו תכנית שיתוף להורים בהתאם לרצונות הנער.ה:
  - מי יספר להורים? הנער.ה לבדו.ה לאחר שתסייעי לו.ה למצוא את הדרך? הנער.ה ואת? רק את ואז הנער.ה? אדם אחר? איך יסופר להורים? ההמלצה היא לתת עדיפות לנער.ה עצמו.ה, כמובן כתלות בבשלות, בשלב בתהליך וביחסים המשפחתיים.
  - הסביר.י לנער.ה כי הוא/היא עבר.ה תהליך עם עצמו. יחד עם זאת, זו הפעם הראשונה שהוריו.ה יחשפו לכך ולכן חישבו יחדיו על תרחשי תגובה אפשריים של ההורים ותגובות

שלו/ה. חשוב לתת לנערה תקווה כי התהליך הינו בטיפול ובהתקדמות ויש להמשיך ולפעול כך.

שיקולי דעת נוספים

- באם אתה חשה כי תהליך חשיפת הסוד להורים עלול לגרום לתגובות של אלימות, הרחקה מהבית וכו', יש להמשיך ללוות את הנערה ולמצוא פתרונות בקהילה (כגון 'בית דרור', 'הבית הוורוד'). במידת הצורך אף ניתן לסייע במציאת מקומות להלנה במקרה בו הנערה תיחוש בסיכון. במקביל למתן מירב התמיכה במסגרת בית הספר על ידי שיחות אישיות וחיבור לגורמי סיוע (ראו רשימת גורמי תמיכה בפרק הנספחים).
- במקרים של התנגדות הורית וקונפליקטים בין ההורים או בינם לבין הנערה בנושא התאמה מגדרית או יציאה מהארון, יש לפעול למציאת פשרות להתערבות טיפולית או להיוועץ עם מדריכי היחידה למיניות ולמניעת פגיעה בשפ"י (ניתן לברר את שם המדריכה באמצעות המפקחת על הייעוץ האחראית על המוסד החינוכי) או ברפרנטים הפסיכולוגיים הנמצאים בשירותים הפסיכולוגיים ברשות המקומית.
- במידת הצורך מומלץ לחשוב על מודל עבודה משולב של יועצת בית הספר עם פסיכולוגית בית הספר. כצוות חשיבה, תמיכה ובניית תהליכים. כמו כן ייתכן שרצוי לקבוע כי כל איש טיפול ילווה גורם אחר (הורים או נערה), מומלץ בייחוד במקרים בהם יש חשש לקונפליקט.

חלק ב: דגשים לשיחה עם ההורים כשהנערה נוכחת.

- נהלי את השיחה במקום בטוח ומזמין.
- הבטח/ הבטיחי סודיות להורים.
- קחי חלק אקטיבי בשיחה והבטח/ הבטיחי שמירה על מוגנות כל הצדדים באופן מרבי, תוך מתן משמעות מחודשת לתגובות שני הצדדים: "ההורים כרגע גילו את זה", "תן להם מעט זמן", "אני מבינה שאתה נסערת". פעלי תוך גילוי אמפתיה ותמיכה לשני הצדדים.
- נרמלי את המצב: "יש עוד משפחות במצבכם".

- קבלי את תגובות ההורים ללא שיפוט, לווה/ לווה אותם בקצב שלהם.
- בררי למה הם זקוקים ממך.
- הבטח/ הבטיחי להם שיתוף בתהליכים שיעשו במסגרת בית הספר.
- השתמשי במילות הנעה, או סייעי לו להביע אותן.
- חזקי את החלטת הנעה לפתוח זאת מול הוריו, דבר המצביע על החוסן והלכידות המשפחתית. עצם השיתוף הוא המשמעותי והוא השלב הראשון בתהליך.
- אין מדובר בשיחה חד פעמית ויש להבטיח להורים שותפות לדרך, זמינות ותמיכה.
- ספקי מידע להורים ככל הניתן סביב שאלות הזוהות וסביב תפקידם ההורי. במידה שאתה מרגישה שחסר לכם מידע, פנה/ פני להיוועצות עם גורמי המקצוע הרלוונטיים.
- תני להורים כתובות להתייעצות: תה"ה (תמיכה להורים ובבני משפחות הקהילה הלהט"ב"קית - 09-8855822), שב"ל (ארגון הדברות והסברה, הפועל לקבלת הקהילה הלהט"בית בציבור הדתי 058-5464004), איגי (ארגון נוער גאה 050-5555555), מעברים (ארגון למען הקהילה הטרנסית 052-4776707) או גורמים בקהילה (רווחה, יחידה לנוער גאה ברשות ועוד) וגורמים ברשות המקומית – רווחה, יחידה ללהט"בים ועוד.

דגשים ייחודים לשיח עם הורים כשהנעה בחר שלא להיות נוכחת.

- הסבר/הסבירי כי פתיחת הסוד מול ההורים היא צומת מורכב עבור נערים ונערות בעת היציאה מהארון.
- הדגש/הדגישי שזו שיחה ראשונה ואחריה יהיה שיח עם הנעה.
- חזקי את עצם החלטת הנעה לפתוח סוד זה כמצביע על לכידות וחוסן משפחתי, וכי כל נעה זקוקים לתמיכת ההורים, למרות ההפתעה והקושי הניצבים בפניהם.
- **במקרה שהנעה לא נוכחת בשיחה:** עזורי להורים להתכונן לשיח עם הנעה; למצוא מועד מתאים, לשוחח ללא שיפוט, להעביר מסר של תמיכה וגם לחלוק את הרגשות של ההורים (כולל ההפתעה, הקושי, הבלבול, והצורך בזמן) תוך לקיחת אחריות עליהם "אני זקוק למעט זמן כדי להבין זאת...". לבדוק עם הנעה למי, מתי, וכיצד מעוניין לספר זאת.

5.3 קווים מנחים עבור הורים לילדים ובני נוער להט"בים

יש מספר עצות כלליות שיעזרו להורים המגלים את נטייתם המינית ו/או זהותם המגדרית של ילדיהם. מה נכון לעשות? (מתוך אתר תהל"ה - תמיכה בהורים ובני משפחה של הקהילה הלהט"בית).

הקפידו להיות קשובים - הילדים היוצאים מהארון צריכים מידה רבה של קשב. זה הזמן שלכם לשמוע ופחות להשמיע. זכרו שהילד חי עם סוד גדול שרביץ על כתפיו שנים ארוכות, והיציאה מהארון היא בדרך כלל אחת התקופות המורכבות שבהן אפשר לדבר על זה בגלוי ובאופן פתוח. מומלץ מאוד לשמוע מה יש לילד לספר, להתעניין בכנות במה שהוא או היא אומרים, ולנסות להתערב כמה שפחות בדברים.

שאלו שאלות - אל תישארו בספק, אם יש לכם שאלות או שאתם מרגישים שחסר לכם מידע, שאלו את ילדכם. ספרו לו שאתם רוצים ללמוד עוד על חייו ועל מה שקורה לו. תנו לו עצות אם יבקש, אבל אל תהססו גם לשאול, לברר ולקבל פרטים נוספים. עשו זאת ברגישות, בלי להפעיל לחץ ובהדרגה. תנו לילד או לילדה להיפתח אליכם עם הזמן, לרוב הם יותר מאשר ישמחו לשתף.

בקשו עזרה, התייעצו, אל תישארו לבד עם ה"סוד" - באופן טבעי גם אתם עשויים להיות מבולבלים, אולי אפילו פגועים, בודדים או מוטרדים מהמצב. הילד יצא מהארון אחרי שנים של שקילה ועיבוד, ואתם צריכים להתמודד עם המצב בזמן מהיר וקצר, להיות שם עבורו - אבל מי יהיה שם עבורכם? זה הזמן לחפש אוזן קשבת, לשוחח עם חברים וקרובים, להתייעץ באופן אנונימי או גלוי בקבוצות דיון ברשת, או לפנות לאחד מגופי הקהילה המספקים תמיכה להורים, ובפרט לארגון תהל"ה המספק במשך שנים ארוכות סיוע להורים לילדים להט"בים.

כבדו את הפרטיות של ילדכם - בקשו רשות לספר לשאר בני המשפחה. תנו לו את האפשרות לבחור למי לספר ולמי לא. בקשו ממנו אישור לספר לחבר קרוב או לבני משפחה אחרים, אם תרצו לעשות זאת. שאלו אותו אם יעדיף שאתם תספרו או שהוא יעשה זאת או אם הוא מעדיף להישאר בארון כלפי מי מבני המשפחה הקרובה או המורחבת. אל תלחצו על הילד לספר, זו בחירה שלו בלבד. עם זאת, אם אתם צריכים ורוצים לשתף אנשים אחרים כדי לספק לעצמכם מרחב ותומך, חשוב שתגידו זאת לו ולא תסתירו. תקשורת פתוחה וישירה היא הדרך הטובה ביותר להתמודד עם הנושא.

עדכנו את הגורמים בבית הספר ובקהילה - במידת הצורך ולאחר שקיבלתם את אישור הילד, יש לעדכן את הגורמים הרלוונטיים המקצועיים בבתי הספר ובקהילה. מחנכים, מורים קרובים, יועצת בית הספר, רופא המשפחה - אלו גורמים שעשויים לסייע לילד רבות ולתת לו תמיכה במידה שיבקש. כאמור, גם כאן, חשוב לבקש את אישור הילד ולהתייעץ עמו בנושא לפני נקיטת כל פעולה.

האמינו כי לילדכם יכולים להיות חיים טובים ומאושרים, וקבלו את ביטויי אורח חייו - במידת האפשר, הכווינו את הילד לארגוני סיוע למתבגרים להט"בים, הפגישו אותו עם דמות להט"ב מבוגר/ת שעשויה לסייע לו, אפשרו לו להביא את חבריו להט"בים הביתה ולבטא ביטויים מגדריים בלבושו ובהתנהגותו.

מה לא נכון לעשות?

מאפיינים של דחייה וחוסר תמיכה:

- אלימות פיזית על רקע אי הקבלה של הנטייה המינית.
  - אלימות מילולית וביטויי גנאי בשיח המשפחתי כלפי הקהילה הלהט"בית.
  - הרחקה ובידוד מהמשפחה או מפעילויות משפחתיות.
  - הרחקה מהבית.
  - התייחסות למצב כאל מצב זמני – "זה יעבור לך..."
  - התייחסות לילד כמי שמבייש את המשפחה.
  - שמירת הדבר בסוד והנחייה לילד לשמור סוד לגבי נטייתו המינית.
  - ניסיון לשכנע את הילד שהוא טועה לגבי נטייתו המינית.
- הניסיון ומחקרים מראים כי גילויים של דחייה מצד ההורים פוגעים במערכת היחסים במשפחה, ופוגעים בבריאותם וברוחותם הנפשית של מתבגרים מהקהילה הלהט"בית. המצוקה הנפשית והסיכון הנפשי עולים, ולעיתים נפגעים תפקודם בבית הספר ומצבם החברתי. חשוב להדגיש כי גילויים של דחייה והסתייגות לא ישנו את נטייתו המינית או את זהותו המגדרית של הילד!

דברים שמתבגר להט"בי צריך לשמוע

- העבירו מסרים של עד כמה אתם אוהבים את בנכם או את בתכם ושתהיו תמיד לצידם.
- העבירו מסרים של גישה חיובית כלפי הקהילה הלהט"בית בכל פעם שהנושא עולה. אם הוא בקושי עולה אצלכם בבית – העלו אתם את הנושא.
- פזרו רמזים (כגון השארת המחשב פתוח על אתר מסוים, ספר, פריט המקושר לקהילה הגאה) כדי להעביר גם בלי מילים את המסר שלא רק שאתם לא נרתעים מהנושא, אלא גם מתעניינים בו.

- המשיכו להתעניין בחיי ילדכם והיו עם אצבע על הדופק בנוגע לגילויי מצוקה של הילד כדי שתוכלו לתמוך אם הילד נחשף להתנכלות או חש בושה או שנאה עצמית, או נתון בסכנת ניצול וכדומה.
- היו כתובת הורית פעילה לתמיכה, לייעוץ ולמידע – צעירים להט"בים הם בסיכון מוגבר לניצול ולפגיעה מינית כשאין להם במי להתייעץ ולהיעזר בזיהוי סיכון, בעצירת פגיעה או בהתמודדות עם פגיעה שהתרחשה. השגיוח עם מי ילדיכם נפגשים וספקו מידע לשמירה עצמית, שכן הם עשויים לשוטט באתרי הכרויות ולפגוש מבוגרים מהם העלולים לנצל את פער הגילים. ספקו אמצעי מידע והגנה לילדיכם בנוגע מתי ואיך כדאי להיפגש עם זרים או מכרים.

5.4 דרכי פניה לארגונים ולגורמי תמיכה וסיוע

1. צוותי החינוך בבתי הספר
2. הפסיכולוגים החינוכיים ברשויות המקומיות
3. מדריכי היחידה למיניות ומניעת פגיעה בילדים ונוער, השירות הפסיכולוגי ייעוצי, משרד החינוך

שם הארגון/ גורם התמיכה	אתר	פרטים ליצירת קשר
סהר – סיוע והקשבה ברשת	/https://sahar.org.il/	כניסה לסיוע בצ'ט הצ'אט פתוח א'-ה' 16:00-24:00 שבת 18:00-24:00
האגודה למען הלהט"ב	https://www.lgbt.org.il/	2982* יש עם מי לדבר – קו הקשב של האגודה למען הלהט"ב
איגי – ארגון נוער גאה	https://igy.org.il/	דרכי התקשרות בנושאים שונים
ליווי סוציאלי לבני נוער מקהילת הלהט"ב – משרד הרווחה. הליווי מיועד לבני נוער במצבי סיכון ומצוקה.	https://clickrevaha.molsa.gov.il/product-page/269	יש לפנות למחלקה לשירותים חברתיים הסמוכה למקום המגורים או לשירות הפסיכו-סוציאלי של אגודת הלהט"ב בטלפון: 03-6205590

<p>טלפון/וואטסאפ: 052-4776707</p> <p>אימייל: info@maavarim.org</p> <p>פייסבוק: מעברים לקשת הטרנסית</p>	<p>/https://www.maavarim.org</p>	<p>מעברים לקשת הטרנסית</p>
<p>052-560-3000</p>	<p>/https://www.hoshen.org</p>	<p>חושן – חינוך ושינוי</p>
<p>03-5164621</p> <p>יחיעם 15 שכונת התקווה תל-אביב</p>	<p>https://bethdror.org</p>	<p>בית דרור – קורת גג לנוער להט"בי בסיכון</p>
<p>קישור כניסה לשליחת הודעה https://www.opendoor.org.il/ contact 03-5101511</p>	<p>https://www.opendoor.org /g.il</p>	<p>דלת פתוחה</p>

להורים

<p>קו הקשב פועל בשבת ובימים א-ה משעה 8:00 עד 22:30 ביום שישי משעה 8:00 עד 19:30 09-8855822</p>	<p>https://www.tehila.org.il</p>	<p>עמותת תהלה – תמיכה בהורים ובבני משפחות הקהילה הלהט"בית</p>
--	--	---

לחמ"ד

מספר טלפון	אתר	שם הארגון/ גורם התמיכה
<p>058-546-4004</p> <p>info@shovalgroup.org</p>	<p>https://www.shovalgroup.org</p>	<p>ארגון שובל – תמיכה, חינוך וסובלנות בציבור הדתי</p>
<p>info@bat-kol.org 054-313-3239</p>	<p>/http://www.bat-kol.org</p>	<p>בת-קול – ארגון לסביות דתיות</p>

ימי פעילות: ב' ו-ה' שעות פעילות: 20:30-22:30		
073-374-2237	/https://havruta.org.il	חברותא- הומואים דתיים

לחברה הערבית

שם הארגון/גורם התמיכה	אתר	מספר טלפון
קבוצה לנוער להט"בי ערבי אלוואן (ألوان) (איגי)	אלוואן	واتس اب – WhatsApp 0533513830 ایمیل alwan@igy.org.il

5.5 מילון מונחים

מגדר

כל אחת מהקבוצות על בסיסן מאורגנת החברה האנושית על פני הרצף אישה / גבר. זהות מגדרית: שייכותו החברתית של האדם לאחת הקבוצות האלה: היותו אישה או גבר, או בעל זהות א-בינארית. הזדהות מגדרית: תחושת השייכות האישית של אדם לקטגוריה המגדרית: אישה, גבר, הזדהות א-בינארית.

הבחנה בין מרכיבי הזהות

'מגדר', 'מין ביולוגי' ו'נטייה מינית' הם מרכיבים שונים ועצמאיים בזהותו של אדם, ואין הכרח שתהיה הלימה ביניהם. למשל, אדם יכול להיות גבר (מגדר), ולהימשך מינית לגברים (נטייה מינית הומוסקסואלית); או, אדם יכול להיות בעל גוף נקבה (מין ביולוגי) ולהזדהות מגדרית כגבר.

מין ביולוגי

כלל המאפיינים הביולוגיים, כגון איבר מין, גונדות וכרומוזומי מין, המציבים אדם על פני הרצף שבין זכר לנקבה.

נטייה מינית

דפוס המשיכה המינית, הארוטית והרומנטית, של אדם, על פי מושא התשוקה שלו. דוגמאות של נטייה מינית הן: הטרוסקסואליות (משיכה למין השונה), הומוסקסואליות (משיכה למין הזהה), ביסקסואליות (משיכה לשני המינים), א-סקסואליות (ללא משיכה מינית).

סיסג'נדר

מי שהזדהותו המגדרית תואמת את המגדר שנקבע לו בעת לידתו, מי שאינו טרנסג'נדר.

טרנסג'נדר

מי שהזדהותו המגדרית אינה תואמת את המגדר שנקבע לו בלידתו. אנשים טרנסג'נדרים כוללים קשת רחבה של אפשרויות זהות. חלק מן האנשים הטרנסג'נדרים מזדהים במובהק כגברים או כנשים. אחרים מזדהים בצורה א-בינארית, על פני הרצף המגדרי, או כבעלי הזדהות נזילה הנעה בין גבר לאשה, ואף ללא הזדהות מגדרית.

א-בינארי

חלק מן האנשים הטרנסג'נדרים אינם מזדהים מגדרית באופן מובהק כנשים או כגברים. הזדהותם המגדרית יכולה להיות יציבה או נזילה, להימצא על הרצף המגדרי או מחוצה לו.

הרצף המגדרי

בעבר היה נהוג לראות את הארגון המגדרי של החברה כבינארי, כלומר כמבוסס על פי שתי קבוצות מגדריות – נשים וגברים, כאשר כל אדם היה אמור להשתייך בהכרח לאחת הקבוצות, ולאחת בלבד. בימינו נתפס המגדר כרצף בין קצוות אידיאלים של נשיות ושל גבריות. רוב האנשים מזדהים באופן חד-ערכי כנשים או כגברים, אבל אחוז לא מבוטל של האנושות מזדהה מגדרית הזדהות לא מובהקת.

קטגוריה מגדרית

כל אחת מן הקבוצות המגדריות שעליהן מאורגנת החברה האנושית. על פי רוב, אנשים משתייכים במובהק לאחת הקטגוריות הבינאריות: נשים או גברים, אבל ישנם גם האנשים שאינם מזדהים כשייכים לקטגוריה מגדרית אחת ספציפית, כלומר מזדהים מגדרית בדרך א-בינארית.

אינטרסקס

אדם שנולד כשבגופו מאפיינים ביולוגיים זכריים ונקביים (מצב בו אין התאמה בין אברי המין הפנימיים לחיצוניים), על כן לא ניתן להגדיר אותו כנקבה או כזכר.

5.6 קישורים לחומרים ולפעילויות בנושא

- נוער להט"בי במסר לאנשי ונשות מקצוע – מתוך מיניות במרחב בטוח
<https://www.youtube.com/watch?v=Vc2LOfzyJmw>
- שיעורים לכיתות - היום הבינלאומי למאבק בלהט"ב בפוביה
https://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/Hitpatchut/Miniut_Hitarvut/homofobya2014.htm
- סרטון הדרכה לצוותי החינוך – התמודדות מורה עם אמירות להט"ב בפוביות בכיתה
<https://www.youtube.com/watch?v=ov5upS88U0U>
- סרטון לתלמידי היסודי בנושא סטריאוטיפים מיניים
<https://www.youtube.com/watch?v=-TBB6wkA0CM&list=PLvOBUEO1Dk2221o7wEvcNtJ2Vl37Lgvn3>
- מניעת הטרדה מינית- שתי סדנאות לתלמידי חטיבת הבינים והחטיבה העליונה
https://meyda.education.gov.il/files/shefi/miniutumeniapgia/Svua_Hamarechet_History/2013/Sadnaot_Hativa_Tichon.pdf

